

NEZRALOST A NEPŘIPRAVENOST NA ŠKOLU

Míra nároků na malé prvňáčky je hned od počátku velmi vysoká. Poměrně rychle se dnes začíná přímo s výukou, která klade značné nároky na rozumovou vyspělost, ale i na přiměřenou pracovní motivaci, zájem, dostatečnou koncentraci a na řadu dalších osobnostních vlastností.

Není divu, že velký počet dětí vykazuje po delší či kratší dobu po vstupu do školy různě intenzivní a rozličně projevované známky nepřizpůsobení: špatně se podřizují kolektivnímu vedení, nevydrží se soustředit na vyučování, stále si musí s něčím hrát, nevydrží klidně sedět, otáčejí se, mluví při výkladu učitelky apod. Dříve či později se u některých z nich mohou projevit potíže ve výuce.

Neúspěchy snižují sebevědomí dítěte, brání úspěšnému postupu a tyto trpké subjektivní prožitky dítěte mohou působit nepříznivě na celý další vývoj jeho osobnosti. Někdy nutí k rozhodování, zda má být školní docházka přerušena a dítě se má vrátit zpět do mateřské školy, nebo zda má první třídu opakovat. Školní selhání v 1. třídě může být podmíněno nezralostí nebo nepřipraveností v různých oblastech:

- Dítě ještě není dostatečně zralé, aby sneslo zátěž povinnosti pracovat, nevydrží pracovat dostatečně dlouho a dostatečně intenzivně. Brzy se unaví a nedovede se na práci přiměřeně soustředit. S tím souvisí i problém adaptace na školní režim, který je pro nezralé dítě příliš vysokou zátěží, a nadměrně je vyčerpává.
- Dítě nemá rozvinuty potřebné předpoklady k počáteční výuce v oblasti čtení, psaní, počítání. Nezralé děti nedovedou dostatečně přesně rozlišovat komplexní zrakové a sluchové podněty. Nedovedou vnímat celek jako soubor částí. Tyto nedostatky vedou k problémům při výuce čtení a psaní.
- Dítě ještě není schopné uvažovat konkrétním logickým způsobem. Není schopné pochopit, že jeho vlastní pohled na realitu není jediný a že se z jiné pozice může jevit zcela odlišně. Nedovede hodnotit podle jiných znaků, než které jsou na první pohled zřejmé a nápadné. Jeho uvažování je ovlivňováno emocionálně a bude ignorovat cokoli, co by odporovalo jeho přání.
- Dítě nemá dostatečné verbální předpoklady pro výuku, event. ani pro zvládnutí adaptace pro školní prostředí. Jestliže dítě není schopné porozumět sdělení učitele a nedovede se adekvátně vyjádřit, např. formulovat odpověď na otázku, nelze je považovat za dostatečně školsky připravené. Verbální výklad je důležitým prostředkem výuky, umožňuje vysvětlit novou látku, definovat jednotlivé pojmy, zobecňovat pravidla. Dítě, které nezvládá vyučovací jazyk a řeč na dostatečné úrovni, také nemůže ve škole uspět.
- Dítě není motivováno na učení, ještě se nechce učit, role školáka pro něj představuje tak velkou zátěž, že nemůže mít potřebnou motivační sílu. Nezralé děti nebývají motivovány na školní práci. Pro ně jsou důležitější aktuální potřeby, jejichž uspokojení nejsou schopné odložit, nedovedou ovládat okamžité impulsy. Ve škole neustále ruší, protože dělají, co je právě napadne.
- Dítě se zatím nechce učit, protože nechápe povinnosti spojené s rolí školáka, a nedovede se chovat tak, jak jeho nové postavení vyžaduje. S tím souvisí i obtíže v pochopení role učitele, který je autoritou, a pozice spolužáků, kteří jsou na stejné úrovni. Dítě se ve třídě chová tak, jako by i zde mělo výlučnou pozici, a vyžaduje stálou pozornost učitele, dítě je schopné pracovat jen tehdy, když se mu učitel individuálně věnuje. Role školáka představuje značný

tlak na odpoutání dítěte z vazby na rodiče a přijetí odpovědnosti za své jednání, což je pro nezralé dítě nadměrný požadavek.

TĚLESNÁ NEZRALOST

Do skupiny nezralých lze zahrnout mnohé děti příliš neklidné či nápadně utlumené, což může souviset s biologickým a emocionálním zráním. Podobně jsou na tom i děti překotné, impulzivní, těžkopádné nebo neobratné.

KOGNITIVNÍ NEZRALOST

Dítě není schopno kvalitní školní práce, dokud jeho myšlení zůstává vázané na subjektivní dojem a aktuální situační kontext. Takové myšlení je málo flexibilní, nepřesné a není schopno plně respektovat zákony logiky.

Úroveň verbálního projevu výrazně ovlivňuje hodnocení a posléze i identitu dítěte. Špatně mluvící dítě prožívá komunikaci jako stresovou situaci a brání se tím, že ji co nejvíce omezuje, raději nemluví. Výsledkem je zvýšené riziko sociální izolace a školní neúspěšnosti. Na znalosti jazyka je závislá i značná část výuky.

EMOČNÍ NEZRALOST

Emoční nezralost se často projevuje přecitlivělostí, dítě je příliš bázlivé či dokonce plačtivé, ale stejně tak i prudké a výbušné.

SOCIÁLNÍ NEZRALOST

Školsky nezralé dítě nechápe rozdílnost jednotlivých rolí: role žáka a role učitele jako autority s určitými pravomocemi, které je nutné respektovat. Děti, které jsou opožděné v socializačním vývoji, budou mít problémy v adaptaci na prostředí školy, což se brzy odrazí i v jejich školním výkonu.

Dosažení všech předpokladů pro vstup do školy je závislé na mnoha činitelích, které ovlivňují tělesný a psychický vývoj dítěte. Záleží na dědičnosti, zdravotním stavu, podnětnosti prostředí, citové atmosféře v rodině, systematické výchově i vlastní psychické aktivitě.